

10. Nemchenko N. V. Formuvannja ekologichnoi' kompetentnosti jak pokaznyk jakosti ekologichnoi' osvity / N. V. Nemchenko // Osvita na Luganshshyni. – 2012. – № 2. – P. 19 – 22.
11. Sovgira S. V. Teoretyko-metodychni osnovy formuvannja ekologichnogo svitogljadu majbutnih uchyteliv u vyshhyh pedagogichnyh navchal'nyh zakladah : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / S. V. Sovgira ; Lugan. nac. un-t im. T. Shevchenka. – Lugans'k, 2009. – 40p.
12. Tarasenko G. S. Estetyko-ekologichna kul'tura vchytelja v konteksti sociokul'turnyh priorityativ profesijnoi' osvity / G. S. Tarasenko // Suchasni informacijni tehnologii' ta innovacijni metodyky navchannja v pidgotovci fahivciv : metodologija, teorija, dosvid, problemy. – Kyi'v-Vinnycja, 2002. – Vyp. 2. – P. 91 – 97.
13. Tytarenko L. M. Formuvannja ekologichnoi' kompetentnosti studentiv biologichnyh special'nostej universytetu : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07 / Tytarenko Larysa Mykolaj'vna. – K., 2007. – 210 p.

УДК 316.356.2 : 343.226

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Голованова Т.П.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

pedpsy@yandex.ru

У статті розглянуто теоретичні основи аналізу насильства в сім'ї як соціальної проблеми. Соціальні працівники повинні вміти аналізувати сутність такої соціальної проблеми, як домашнє насильство, знати зміст теоретичних підходів до такого аналізу. Комплексний підхід, що поєднує втручання на мікро, мезо та макро рівні дозволить побудувати модель соціальної роботи з насильством в сім'ї.

Ключові слова: комплексний підхід, насильство в сім'ї, соціальна проблема.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА ДОМАШНЕГО НАСИЛИЯ КАК СОЦИАЛЬНОЙ ПРОБЛЕМЫ

Голованова Т.П.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

pedpsy@yandex.ru

В статье рассмотрены теоретические основы анализа насилия в семье как социальной проблемы. Социальные работники должны уметь анализировать сущность такой социальной проблемы, как домашнее насилие, знать содержание теоретических подходов к такому анализу. Комплексный подход, который объединяет вмешательство на микро-, мезо- и макро- уровне позволит построить модель социальной работы с насилием в семье.

Ключевые слова: комплексный подход, насилие в семье, социальная проблема.

THEORETICAL FRAMEWORKS OF DOMESTIC VIOLENCE ANALYSIS AS A SOCIAL PROBLEM

Golovanova T.P., Ph.D. in Pedagogics, Associate Professor

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str. 66, Zaporizhzhya, Ukraine

pedpsy@yandex.ru

The article describes theoretical approaches to the analysis of domestic violence as a social problem. Our goal is to explore theoretical approaches to the analysis of social problems such as domestic violence and violence against women to a deeper understanding of the issue. Our arguments, based on our own

experience as a scholar and practitioner. Social workers should be able to analyze the essence of a social problem such as violence in the family, to know the content of the theoretical approaches to such analysis. The issues raised in this article show that Ukrainian researchers use the term «domestic violence» along with the concept of «family violence». According to them, domestic violence is a social problem. This issue should be resolved at the state level. Non-governmental organizations play a key role in overcoming family violence. The problematization of violence is carried out by cooperation of state agencies, non-governmental organizations, programs, national campaigns, mass media. We come to the understanding that a comprehensive approach to the problem can effectively conduct activities on the issue of overcoming domestic violence. The most famous and the most widely accepted model of domestic violence provides a classification of types of abusive behaviour and has been developed in the power/control paradigm from the accounts given by women attending the domestic violence intervention project (to work) in Duluth. An integrated approach that combines interventions at the micro, meso and macro levels will allow to build a model of social work domestic violence; programs for girls (14-18 years) and women who have experienced violence or risk or will have.

Key words: an integrated approach, domestic violence, a social problem.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Незважаючи на те, що в новому законопроекті «Про запобігання та протидію домашньому насильству» актуальним постає питання комплексного інтегрованого підходу до державної політики у сфері запобігання та протидії цій соціальній проблемі, у свідомості сучасних фахівців ще не сформовано інтегративне мислення щодо вирішення цього питання. Крім того спостерігається різке збільшення обсягу закордонної інформації з гендерно-обумовленого насильства, яку необхідно систематизовано аналізувати, проте, небагато фахівців здатні її ефективно адаптувати і творчо застосовувати в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми свідчить про те, що науковці проблемам насильства в сім'ї, насильства щодо жінок, домашнього насильства приділяють значну увагу (В. Бондаровська, Т. Гупан, О. Кочемировська, Л. Козуб, Г. Лактіонова, Е. Ламах, Г. Мустафаєв, Л.Повалій, В. Соляр, І. Трубавіна та ін.). У науковій літературі насильство аналізується, переважно, по-перше, з позиції закону України «Про попередження насильства в сім'ї», а по-друге, досліджуються причини, фактори виникнення, виявлення та подолання насильства щодо жінок, дітей [1]. При цьому поза увагою залишається ціла низка теоретичних підходів щодо домашнього насильства та насильства щодо жінок як соціальної проблеми.

Метою статті є огляд теоретичних підходів щодо аналізу такої соціальної проблеми, як домашнє насильство та насильство щодо жінок з подальшим конструюванням інтегрованої моделі підготовки магістрів-соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів у напрямку запобігання домашнього насильства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для однозначного розуміння ситуації слід визначитися з основними поняттями дослідження. Відповідно до статті 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю [1]. В. Бондаровська [2, с. 18] використовує поняття «насильство в сім'ї» поряд з поняттям «домашнє насильство». Дослідниця виокремлює жорстоке ставлення до дитини як особливий вид насильства в сім'ї. На її думку, зараз виділяють насильство в сім'ї на гендерній основі, як насильство однієї людини по відношенню до іншої, з урахуванням статевих ознак.

Існують різні підходи до визначення поняття «соціальна проблема». Термін «соціальна проблема» за [3], «небажана ситуація, яка несумісна з цінностями більшості людей, згодних з тим, що потребуються дії для її зміни». Але для об'єктивності слід зазначити, що існує декілька парадигм соціальної проблеми. У цій ситуації і методологія дослідження

домашнього насильства як соціальної проблеми повинна виходити з багатогранності парадигм соціальної проблеми. Однією з них є так звана об'єктивістська парадигма, яка трактує соціальну проблему виключно як об'єктивну умову незалежно від того, усвідомлюється ця умова як проблема індивідами, яких вона стосується, чи ні [3]. У рамках цього підходу домашнє насильство розглядається як велика і зростаюча глобальна проблема охорони здоров'я [4]. У Міжнародних та національних документах проблема домашнього насильства пов'язана з проблемою насильства щодо жінок. У конвенціях підкреслюється, що насильство по відношенню до жінок – це ситуація, несумісна з цінностями індивідів, це порушення прав людини; стверджується, що необхідно діяти з метою зміни ситуації з насильством у сім'ї та суспільстві [5, с. 17]. Так, у [5, с. 21] підкреслено, що «ставлення, упередження, гендерні стереотипи та звичаї чи традиції, засновані на гендерній нерівності, впливають на моделі поведінки, що сприяють явищу насильства». Домашнє насильство в контексті цього підходу розглядається як вид насильства в першу чергу щодо жінок, дітей, людей похилого віку [2]. Під час розгляду домашнього насильства звертають особливу увагу на жінок – жертв насильства за гендерною ознакою. У цьому контексті важливого значення набуває визначення понять «гендер», «насильство стосовно жінок за гендерною ознакою». За [5, с. 18], гендер – це «соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними жінкам і чоловікам»; «насильство стосовно жінок за гендерною ознакою – це насильство, спрямоване проти жінки через те, що вона жінка (таке, як примусовий аборт, шкода здоров'ю)» [5]. При цьому, на думку правозахисних організацій, можна використовувати таке визначення гендерного насильства, «яке стосується чоловіків і жінок, і жертвами якого переважно є жінки. ...Воно стосується (але не вичерпується) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві взагалі» [6].

У цій парадигмі використовується методологія системного підходу, структурно-функціонального, гендерного підходів. Системний підхід дозволяє авторам розглядати сім'ю як цілісність (систему), а насильство – як елемент її структури. Соціологічний аналіз домашнього насильства визначається існуючими протиріччями в системі відносин між подружжям, батьками і дітьми, що ведуть до виникнення жорсткого примусу при вирішенні конфліктних ситуацій в сучасній сім'ї. Насильство в сім'ї розглядається як деструктивний феномен у його динаміці. За структурно-функціональним підходом насильство розглядається як особлива форма взаємодії між соціальними суб'єктами, заснована на ієрархії, підпорядкуванні жорстким нормам, які виправдовують підпорядкування будь-якими способами. За гендерним підходом особливості поведінки індивідів пояснюються специфікою їх гендерного статусу, соціально-статевими ролями і суперечностями між ними, ототожнювання фізичної агресивності із мужністю, санкціонуванням права глави сім'ї поводитись з іншими членами сім'ї як із власністю [7]. Найбільш загальноприйнятною на сьогодні вважається теорія екологічних систем Урі Бронфенбренера, яка дозволяє розглядати проблему насильства на трьох рівнях: макро-, мезо- та макрорівні [8].

Суб'єктивістська традиція спирається на конструктивістський підхід дослідження проблеми домашнього насильства [9]. У рамках конструктивістського підходу суб'єкти визначають ситуацію насильства як «проблему для себе». Так, наприклад, соціологи досліджували роль комунікації, позитивного та негативного впливу на сприйняття суб'єктами такої проблеми, як «домашнє насильство» крізь призму телевізійних ток-шоу, жіночих журналів, політичних журналів з різноманітними тематиками. Дослідники зазначили, що існують серйозні перепони на шляху до досягнення поінформованості громадськості про широкий контекст насильства [10]. Дві ключові дискусії виникли з проблеми насильства в сім'ї в рамках конструктивістського підходу. Дискусія торкнулася двох основних тем. Перша тема була пов'язана з тим, хто здійснює насильство в сім'ї: чоловік або жінка; друга тема розгорнулася стосовно статистики насильства по відношенню до жінок. У рамках цієї парадигми феміністське розуміння розглядає насильство як примусовий вплив на когось. Найбільш

поширена класифікація видів насильства, заснована на характері насильницьких дій. Теорію «циклу насильства» розробила американська дослідниця, психолог Ленор Уолкер у 1979 році. У теорії циклу насильства виділяють три певні стадії: повторювані, руйнівні і ті що руйнуються у взаємовідносинах. Тривалість кожної стадії і їх періодичність варіюється в кожному окремому випадку. Патерни циклу насильства різні, але завжди повторюються, нарощуючи силу і частоту [11]. У рамках цієї парадигми виділяють дві основні групи суб'єктів: причетні до проблеми і залучені в проблему. Причетні до проблеми насильства в сім'ї, у свою чергу, поділяються на «жертв» проблеми, тобто тих, хто страждає від ситуації і усвідомлює це, і «носіїв» проблеми, які несуть проблему в собі і самі є проблемою для оточуючих, хоча можуть не розуміти і не визнавати цього. До проблеми залучені ті, хто змушений займатися сформованою проблемою насильства в сім'ї в силу професійних обов'язків, або займається нею добровільно, в силу своїх інтересів. До «професіоналів» відносяться, по-перше, «адміністратори», які зобов'язані приймати рішення щодо виниклої проблеми насильства в сім'ї; по-друге, представники «допомагаючих» професій. Вони, у свою чергу, можуть виступати як у ролі «незалежних експертів» з проблеми, так і в ролі «зацікавлених агентів», які намагаються вплинути на вирішення проблеми та співвіднести її зі сферою своїх професійних інтересів. І причетні до проблеми, і залучені до неї беруть участь у процесі проблематизації, тобто в життєвому циклі проблеми. Проблематизація насильства в сім'ї в Україні пройшла кілька стадій, починаючи зі стадії її усвідомлення причетними до неї людьми, потім стадії суспільного визнання і легітимації і, нарешті, стадії інституціоналізації, тобто визначення соціальної політики з протидії насильства в сім'ї. Усі перераховані групи використовують різні стратегії в процесі проблематизації, які можна виявляти й аналізувати та без врахування яких неможлива адекватна оцінка насильства в сім'ї як соціальної проблеми. Так само вона неможлива поза контекстом гендерної справедливості, на досягнення якої і має бути спрямовано вирішення такої соціальної проблеми, як насильство в сім'ї. До процесу проблематизації насильства в сім'ї в українському суспільстві можуть бути залучені такі структури, як: Міністерство сім'ї, молоді та спорту, нині - Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ, а також організації і програми, а саме: Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні ЄС-ПРООН, Міжнародний гуманітарний центр «Розрада», Громадська організація «Жіночий консорціум України», Всеукраїнська громадська організація «Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів», Громадська організація «Інформаційно-консультаційний жіночий центр», Національна «гаряча» лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда Україна», Офіс координатора проектів ОБСЄ в Україні, Програма сприяння Парламенту, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, Національна кампанія «Стоп насильству», а також такі громадські організації м. Запоріжжя, як: «Центр громадсько-соціальних ініціатив», «Взаємодія».

Водночас існує третій підхід – інтегративний. Інтегративна концепція вирішення такої соціальної проблеми, як насильство в сім'ї, спирається на інтеграцію мікро/мезо/макро підходів до її вирішення і на поєднання підходів класичної і акціоністської соціальної роботи. Вищезазвані підходи використовуються як взаємодоповнюючі один одного в моделі із запобігання домашньому насильству. Спираючись на виділені ознаки, можна ідентифікувати насильство в сім'ї як соціальну проблему, виділити її структуру, що складається з конкретної ситуації і визначається як проблема суб'єктів, і приступити до її аналізу. Так, наприклад, модель «Duluth» (DAIP – проект втручання проти домашнього насильства), розроблена у 1980 році, пропагує скоординований підхід у рамках спільноти до боротьби з домашнім насильством, ставлячи в центр уваги безпеку жінок та дітей і вимагаючи від організацій працювати разом для захисту жертв, при цьому постійно притягуючи правопорушників до відповідальності за скоєне насильство або погане поводження шляхом втручання, яке дає їм можливість змінитися [12].

У новому законопроекті «Про запобігання та протидію домашньому насильству» актуальним стає питання гендерно зумовленого насильства в контексті порушення прав людини; комплексний інтегрований підхід до державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зосереджений на правах та інтересах осіб, які постраждали від такого насильства; суб'єктів, які реалізують заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству, та засади взаємодії цих суб'єктів. Усі ці засади є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. Реалізація цієї взаємодії здійснюється у формі спільних наказів, угод, інструкцій, договорів про співпрацю. Так, завданнями співпраці між міністерством соціальної політики України та міжнародним благодійним фондом «Українська фундація громадського здоров'я» є: удосконалення порядку взаємодії органів та закладів, на які покладено функції з питань запобігання та протидії насильству в сім'ї; розробка методичних матеріалів з питань підготовки соціальних працівників, які надають соціальні послуги особам, постраждалим від насильства в сім'ї, інших спеціалістів, які здійснюють роботу з попередження насильства стосовно жінок та дівчат; розробка тренінгової програми для жінок, які постраждали від насильства, з розвитку навичок соціально-психологічної адаптації; розробка корекційної програми для чоловіків, які вчиняють насильство в сім'ї; розробка та розповсюдження соціальної реклами з питань запобігання та протидії насильству в сім'ї [13].

Фахівцями, учасниками круглих столів, що відбулися у ЗНУ в останні роки, підкреслено, що організація запобігання та протидії насильству в сім'ї різними суб'єктами здійснюється через взаємодію державних і недержавних організацій, засобів масової інформації, сфери освіти. З метою зміни в соціально-культурній поведінці жінок та чоловіків доцільно включити проблему насильства в сім'ї, насильства стосовно жінок до навчальних програм закладів для соціальних працівників, психологів, педагогів, юристів, правоохоронців, соціальних та медичних працівників.

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. На основі викладеного можна зробити такі висновки:

Українські дослідники використовують поняття «насильство в сім'ї» поряд з поняттям «домашнє насильство». На їх думку, зараз виділяють насильство в сім'ї на гендерній основі, як насильство однієї людини по відношенню до іншої, з урахуванням статевих ознак. Насильство в сім'ї є соціальною проблемою, яка повинна розв'язуватися на рівні держави. Громадські організації виступають ключовими суб'єктами діяльності із подолання насильства в сім'ї в Україні. Проблематизація насильства в сім'ї здійснюється через взаємодію державних структур, громадських організацій, програм, національних кампаній, засобів масової інформації. Комплексний інтегративний підхід до проблеми дозволяє розробити структурно-функціональну модель підготовки фахівців для корекційної роботи з кривдниками в ситуації домашнього насильства, програми для дівчат (14-18 років) та жінок, які пережили насильство або належать до групи ризику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. № 2789 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 609-V від 07.02.2007, ВВР, 2007, № 15, ст. 194, № 559-VI від 25.09.2008, ВВР, 2009 № 13, ст. 153).
2. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери : навчально-методичний посібник / Авт.кол. : Бондаровська В.М., Бордіян Я.І., Булах Л.В., Журавель Т.В., та ін. За заг.ред. Бондаровська.В.М., Журавель Т.В., Пилипас Ю.В. – К. : ТОВ «Видавничий дім «КАЛИТА», 2014. – 282 с. – С.18.
3. Романов П.В. Методы прикладных социальных исследований. Учебное пособие. [Електроний ресурс] / П.В. Романов, Е.Р. Ярская-Смирнова. – Изд. 2-е, дополненное. –

- М. : ООО «Вариант», ЦСПГИ, при участии ООО «Норт Медиа», 2008. – 215 с. – Режим доступа : http://dl.dropbox.com/u/34748710/Methods_Applied_Research.pdf
4. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / под ред. Этьенна Г. Круга и др. / пер. с англ. – М. : Издательство «Весь Мир», 2003. – 376 с.
 5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. [Електроний ресурс] - Режим доступу : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?>
 6. Механізми моніторингу та протидії гендерному насильству і дискримінації. [Електроний ресурс] - Режим доступу : <http://empedu.org.ua/content/mechanizmi-monitoringu-ta-protidiyi-gendernomu-nasilstvu-i-diskriminaciyi>
 7. Повалій Л.В. Концептуальні підходи до аналізу насильства в сім'ї / Л.В. Повалій // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [збірник наукових праць]. - №14, книга 1. - С.358 - 366.
 8. Теорія екологічних систем Урі Бронфенбреннера. [Електроний ресурс] - Режим доступу : http://psychologis.com.ua/teoriya_ekologicheskikh_sistem_uri_bronfenbrennera.htm
 9. Симонова Т.М. Теоретические аспекты изучения социальных проблем / Т.М. Симонова // Социологические исследования. – 2009. - №8 (304). - С.65-69.
 10. Nancy Berns. Framing the Victim: Domestic Violence, Media, and Social Problems / Berns, N. — Hawthorne, N.Y. : Aldine de Gruyter, 2004 - 194 pp.
 11. Усиление роли системы здравоохранения в реагировании на гендерное насилие в Восточной Европе и Центральной Азии [Електроний ресурс] . - Режим доступу : <http://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/WAVE-UNFPA-Report-RU.pdf>
 12. Програми для кривдників, винних у вчиненні домашнього та сексуального насильства: стаття 16 Стамбульської конвенції. [Електроний ресурс] – Режим доступу : <https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Article%2016%20Ukrainian.pdf>
 13. Договір про співпрацю між Міністерством соціальної політики України та Міжнародним благодійним фондом «Українська фундація громадського здоров'я» [Електроний ресурс] – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=31BEAFCBC487260E4DB7966B59A2F3F4.app1?art_id=177886&cat_id=177830

REFERENCES

1. Закон Украйны «Pro poperedzhennya nasyt'stva v sim"yi» vid 15.11.2001 r. № 2789 (Iz zminamy, vnesenymy z hidno iz Zakonom № 609-V vid 07.02.2007, VVR, 2007, № 15, st. 194, № 559-VI vid 25.09.2008, VVR, 2009 № 13, st. 153).
2. Zapobihannya nasyt'stvu v sim"yi u diyal'nosti fakhivtsiv sotsial'noyi sfery: navchal'no-metodychnyy posibnyk/ Avt.kol.:Bondarovs'kaV.M., BordiyanYa.I., Bulakh L.V., Zhuravel' T.V., ta in. Za zah.red. Bondarovs'ka.V.M., Zhuravel'T.V., PylypasYu.V. –K. : TOV «Vydavnychyy dim «KALYTA». –2014. – 282 p. – P.18.
3. Romanov P.V., Yarskaya-Smirnova E.R. Metodyi prikladnyih sotsialnyih issledovaniy. Uchebnoe posobie. Izd. 2-e, dopolnennoe. M.: ООО «Вариант», TsSPGI, pri uchastii ООО «Норт Медиа», 2008. – 215 p. s.–Rezhym dostupu : http://dl.dropbox.com/u/34748710/Methods_Applied_Research.pdf
4. .Nasilie i ego vliyanie na zdorove. Doklad o situatsii v mire /Pod red.Etenna G. Kruga i dr./ Per. s angl. — M: Izdatelstvo «Ves Mir», 2003. — 376 p.

5. Konventsiya Rady Yevropy pro zapobihannya nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyschamy (Stambul's'ka konventsiya). Dovidnyk dlya chleniv parlamentu. - Rezhym dostupu: : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?>
6. Mekhanizmy monitorynhu ta protydiy gendernomu nasyt'stvu i dyskryminatsiyi. - Rezhym dostupu : <http://empedu.org.ua/content/mehanizmi-monitoringu-ta-protidyiy-gendernomu-nasilstvu-i-diskryminatsiyi>
7. Povaliy L.V. Kontseptual'ni pidkhody do analizu nasyt'stva v sim'yi / L.V. Povaliy. // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditey ta uchnivs'koyi molodi: [zbirnyk naukovykh prats'] - #14, knyha 1. - P.358 - 366.
8. Teoriya ekolohichnykh system Uri Bronfenbrennera - Rezhym dostupu: http://psychologis.com.ua/teoriya_ekologicheskikh_sistem_uri_bronfenbrennera.htm
9. Symonova T.M. Teoretycheskye aspekty yzuchenyya sotsyal'nykh problem // Sotsyolohycheskye yssledovanyya – 2009 - #8(304) - P.65-69.
10. Nancy Berns. Framing the Victim: Domestic Violence, Media, and Social Problems / Berns, N. — Hawthorne, N.Y. : Aldine de Gruyter, 2004 - 194 pp.
11. Usilenie roli sistemyi zdavoohraneniya v reagirovanii na gendernoe nasilie v Vostochnoy Evrope i Tsentralnoy Azii Usilenie roli sistemyi zdavoohraneniya v reagirovanii na gendernoe nasilie v Vostochnoy Evrope i Tsentralnoy Azii. - Rezhym dostupu: <http://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/WAVE-UNFPA-Report-RU.pdf>
12. Prohramy dlya kryvdnykiv, vynnykh u vchynenni domashn'oho ta seksual'noho nasyt'stva: statyya 16 Stambul'skoyi konventsiyi. - Rezhym dostupu: <https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Article%2016%20Ukrainian.pdf>
13. Dohovir pro spivpratsyu mizh Ministerstvom sotsial'noyi polityky Ukrayiny ta Mizhnarodnym blahodiynym fondom «Ukrayins'ka fundatsiya hromads'koho zdorov'ya» — Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=31BEAFCBC487260E4DB7966B59A2F3F4.app1?art_id=177886&cat_id=177830.

УДК 378:004+37.013.42

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ГОТОВНОСТІ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Калаур С.М., к.пед.н, доцент

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна*

svitlanakalaur@gmail.com

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, зумовлена необхідністю формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. При стандартному підході до організації навчального процесу доволі складно сформувавши у студентів високий рівень готовності до зазначеного виду діяльності, тому було прийнято рішення про доцільність впровадження в освітній процес підготовки майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів інформаційних технологій. Такий підхід